

בס"ד

The Impact Of Matanos L'evyonim On Our Purim

*This week's shiur has been generously sponsored by Rob and Michelle Schanzer in memory of
their grandparents*

Thursday Night Live

Congregation Ohr Torah

Thursday 2/23/23

Rabbi Sariel Malitzky

1) ספר נאמנו מאד עמוד קיט

"מדאגה אני מדבר, במה שראיתי בכמה בעלי בתים שמרבים בהוצאות משלוח מנות איש לרעהו במיני מתיקה רוקח מרקחת מעשה רוקח, ומרבים ליתן שכר לשליח המביא אותן, וכן מתקנים מאכלים הרבה מינים ממינים שונים, כסעודת שלמה המלך בשעתו, ובמתנות לאביונים שהיא מצוה רבה מצמצמים את עצמם אף על פי שהוא דבר מועט".

(רבי חיים פלאג' ז"ל,
מועד לכל חי סי' לא אות ק)

2) רמב"ם הלכות מגילה וחנוכה פרק ב

מוטב לאדם להרבות במתנות אביונים מלהרבות בסעודתו ובשלוח מנות לרעיו, שאין שם שמחה גדולה ומפוארה אלא לשמח לב עניים ויתומים ואלמנות וגרים, שהמשמח לב האמללים האלו דומה לשכינה שנאמר להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים

3) קדושת לוי קדושות לפורים קדושה שניה

לכן הואיל על ידי שמקיימין מצות הבורא, ובפרט על ידי מצות צדקה ומתנות לאביונים, גורמים שהאל ישפיע שפע רב בכל העולמות כפי מה שביארנו. לכן אשרי האיש אשר עושה נחת רוח ליוצרו, שיהיה שמח מאד על כל המצות, ובפרט על מצות הצדקה ומתנות לאביונים, ויעשה בשמחה ובחדוה רבה, ואל ישים אל לבו חס ושלום איזה צער או איזה צרת עין כי יחסר לו מעותיו בעת שנותן לעניים, כי כיון שגורם חסד בכל העולמות אזי מחסדי הבורא ברוך הוא יוסיף לו האל ככה אלף פעמים ויברך אותנו כאשר דבר לנו, כיון שגורמים חסד במצוה הזאת.

4) אסתר פרק ט

(כ) ויכתב מרדכי את הדברים האלה וישלח ספרים אל כל היהודים אשר בכל מדינות המלך אחשורוש הקרובים והרחוקים

(כא) לקיים עליהם להיות עשים את יום ארבעה עשר לחדש אדר ואת יום חמשה עשר בו בכל שנה ושנה

(כב) פנים אשר נחו בהם היהודים מאויביהם והחדש אשר נהפך להם מגיון לשמחה ומאבל ליום טוב לעשות אותם ימי משתה ושמחה ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים

20) Mordecai recorded these events. And he sent dispatches to all the Jews throughout the provinces of King Ahasuerus, near and far

21) charging them to observe the fourteenth and fifteenth days of Adar, every year—

22) the same days on which the Jews enjoyed relief from their foes and the same month which had been transformed for them from one of grief and mourning to one of festive joy. They were to observe them as days of feasting and merrymaking, and as an occasion for sending gifts to one another and presents to the poor.

Why is מתנות לאביונים unique to Purim?

Reason #1: Rewarding the poor

5) אמרי אמת מובא בספר ומתוק האור

ב. ה'אמרי אמת' מבאר, פי מאחר שגזר מרדכי על כל היהודים שלא לשלח יד בבזיה (בטעם הדבר, ראה בדברינו לעיל ט, טו), ומן הסתם היה בכך נסיון גדול מאד לעניי בני ישראל שראו את רכושם של שונאיהם מטל לפנייהם הפקר, ואף על פי כן נאסר עליהם לקחתו, משום כך - לאחר שעמדו העניים בנסיון הקשה - תקן להם מרדכי שלכל ארץ הדורות מצוים בני ישראל לשמחם בפורים, וכיצד? על ידי מתנות לאביונים.

Reason #2: Yom Tov

6) מלבי"ם אסתר פרק ט

ועתה מבאר למה צוה לעשות משתה ומשלוח מנות, אומר והחדש אשר נהפך להם, כי שני דברים נהפך להם בחדש הזה, א' מיגון לשמחה, וב' מאבל ליום טוב, ונגד השמחה יעשו ימי משתה ושמחה, ונגד היו"ט, שעתה לא יכול מרדכי לתקן שיעשו יו"ט, כי אסור לגזור על כלל ישראל יו"ט חדשים, תקן מתנות לאביונים, שזאת לא קבלו הפרזים מעצמם, כי תכלית היו"ט היה לפרוש בו מהבלי העולם לעבודת ה' ותורתו, וצוה נגד זה שיתנו צדקה שהוא ג"כ מצוה

Reason #3: Victory over עמלק

7) אור חדש למהר"ל על פרק ט

כי כאשר האדם שמח הוא בשלימות הפך כאשר יש לו צער שהוא בחסרון וכאשר יש לו משתה הוא יותר בשלימות כי במשתה הוא טוב לב לגמרי וכאשר יש לו י"ט הוא יותר בשלימות ולכך הוסיף לומר ומשלוח מנות איש לרעהו כי כאשר האדם הוא בשלימות לגמרי הוא ג"כ משפיע לאחרים מטובו... וכאשר עצמו חסר ואינו בשלימות אין משפיע לאחרים ולכך כל אלו דברים שזכר ר"ל שיהיה האדם בשלימות ויוסיף עוד שלימות על שלימותו עד שהוא משפיע לאחר... ומשלוח מנות איש לרעהו (אסתר ט, כב) וגו' המצוה היא בפורים יותר מן י"ט ולמה המצוה הזאת יותר ביום זה מן י"ט אבל הדבר הזה ידוע ממה שהתבאר למעלה כי פורים הוא לישראל מפני שנצח את זרע עמלק אשר הם אויבים וצוררים ביותר וזה כי ישראל הם הפך זרע של עמלק כי כל זמן שזרע בעולם אין שמו אחד וישראל הם מיחדים שמו ערב ובוקר ובשביל זה הם עם אחד דביקים בו יתברך שהוא אחד ומפני שישראל עם אחד ראוי שיהיה בהם עם אחד ויהיה להם חבור וריעות גמורה לכן יש להם להחיות אביונים מצד שהוא אחיו והם עם אחד כדכתיב אצל מצות הצדקה אחיך (דברים טו, ז) כי מפני שהם אחינו יש לתת צדקה ולכך המצוה ביותר ביום זה בלבד הן משלוח מנות הן מתנות לאביונים.

8) לקט רשימות (הרב נתן מאיר וכטפוגל זצ"ל)

שולחן אביהם

בפורים הדרגה היא לשבת לגמרי אצל שולחן אביו, ההיפוך של "אוי לבנים שגלו מעל שולחן אביהם" (ברכות ג.) ומצוות היום נובעים מתוך קירבה זו.

מי שיושב ליד שולחן המלך, הוא נהנה מהקירבה למלך ושוכח מכל צרותיו וטרדותיו, כך צריך להתקרב ולהרגיש, בחודש אדר שמרכים בו בשמחה.

עד דלא ידע

כשיושבים בשולחן אצל האבא, אין לבן שום דעה עצמית! וכל מה שקובע זה מה שהאבא אומר ונותן ועושה! והבן לא חושב בכלל, אם זה כן טוב או לא טוב, שהרי ביטל דעתו לאביו המלך הגדול, שקירב אותו להיות סמוך על שולחנו.

מתנות לאביונים

ענין "מתנות" לאביונים ולא צדקה לאביונים, ביאר המשגיח, בדרך משל למלך שיש לו כמה בנים, ובקטנותם בעודם על שולחן אביהם, אין יתרון לאחד על השני שהרי כולם שוים אצל אביהם, אבל כשהם גדולים וכל אחד הולך לדרכו, ואחד נעשה מלך באיזה מדינה, והשני בעל מלאכה מפורסם, אז חשיבותם משתנית, אבל כשאביהם עושה סעודה ושמחה, וכולם באים לשבת אצל אביהם, מיד כולם שוים אצל אביהם ואין חילוק ביניהם! ולכן נקרא "מתנות" לאביונים דהיום כולם שוים. ולכן כל הפושט יד נותנים לו דאין הבדלים.

מתנות לאביונים הוא "החשיבות" לאביונים, ולא סתם צדקה וזה נתחדש בפורים.

מתנות לאביונים

במשך כל השנה נותנים צדקה לעניים, ובפורים מרכים בצדקה ולמה קוראים לזה "מתנות" לאביונים, אתמהה, ביאר המשגיח, כשהילדים של המלך יושבים בשולחן אביהם, כולם מתבטלים אל האבא לגמרי, וכולם שוים, ואין הבדלים ביניהם, והאביון הגדול ביותר הוא נסיך - "בן המלך" וצריך לתת לו מתנה... ומטעם זה "כל הפושט יד נותנים לו" כי כולם שוים היום!

9) ערוך השולחן אורח חיים סימן תרצד

יראה לי דאע"ג דבתורה עני ואביון שני דברים הם כדכתיב בתצא לא תעשוק שכיר עני ואביון ושני דברים הם כדאיתא בב"מ [ק"א:]: דאביון יותר מעונה מעני ולשון אביון הוא האובה ואינו ונגד זה אביון אין לו בושת לבקש והעני יש לו בושת ואמרינן שם לעניין שכיר דעני קודם לאביון ע"ש מיהו עכ"פ שני דברים הם וכיון דבמגילה כתיבא ומתנות לאביונים נימא דדווקא אביון ולא עני ומ"מ אינו כן וראיה דבפ' ראה כתיב כי יהיה בך אביון וגו' [דברים טו, ז] כי לא יחדל אביון וגו' פתח תפתח את ידך לאחיך לענייך ולאביונך בארצך [שם יא] הרי שפתח באביון וסיים בשניהם אלמא דהכל אחד והא דכתיב ומתנות לאביונים רבותא קאמר לא מיבעיא עני שיש לו בושח ובשכר שכיר הוא קודם אלא אפילו לאביון יצאת ידי חובתך ואע"פ שהוא בעצמו מבקש ממך וכ"ש לעני שמתבייש לבקש ואתה מקדים ונותן לו שיש מצוה יותר

10) ספר המצוות לרמב"ם מצות לא תעשה רעח

והמצוה הרע"ח היא שהזהיר הדיין מהטות הדין על אחד מבעלי הדין כשידע שהוא אדם רשע בעל עבירות והזהיר יתעלה מהשים ענשו להטות דינו. והוא אמרו יתעלה (משפטי' כג) לא תטה משפט אביונך בריבו. ולשון מכילתא רשע וכשר עומדין לפניך בדין שלא תאמר הואיל ורשע הוא אטה עליו את הדין תלמוד לומר לא תטה משפט אביונך אביון הוא במצות. כלומר אעפ"י שאביון הוא במצות לא תטה דינו

11) דרשות חתם סופר חלק א

קאמר לי' ר"ע מנקרא זה מוכח דנס צוה"ז אנו נקראים צנים וה"ל כמפרנס בן המלך וכדאמרי' פ"ק דקידושין [ל"ו]. צנים משחיתים אפי' בשעה שמשחיתים צנים הם. הנה כי כן לזכר עולם תיקון מרדכי לתת אפי' לעניים שאינם מהוננים לידע ולהודיע בין כך ובין כך קרוים צנים ולא יקוש ה' עמו כאשר היה אז בזמן הנס. ורמזו דבר זה מדכתיב ומתנות לאביונים ולא כתיב לעניים לדלים לרשים ואמר אביונים ואיתא בספרי ופסקו רמב"ם וגם הביא בספר מלות שלו לא תטה משפט אביונך בריבו משפט רשע בעל האזהר התאב והולך אחר שרירות לבו הרע מ"מ לא תטה משפטו. וא"כ ה"ל מתנות לאביונים ר"ל התואבים ואינם הגונים אפי' תתן להם מתנות מטעם ה"ל.

בירושלמי הביאו הראשונים ח"ן מדקדקין במעות פורים אלא כל הפושט יד נוחים לה פ"י אפי' עניים שאינם הגונים. ולריך טעם מ"ש פורים משחר ימות השנה ועוד היכא רמיזא במגילה שייח בנתינה לעניים שאינם הגונים. הנה טעמא כ"ל כי עיקר זכר הנס ה"ל להודיע חסדי ה"ת כי אעפ"י שהיו ישראל בתכלית הריחוק מה"ת ותורתו ונהנו מסעודתו של אותו הרשע סעודה שהיתה עיקרה לשמחה בשמחת הורבן בהמ"ק וגם השתחוה לאלים זימי כ"ל ולהמו, מ"מ לא עזבתם ולא נעלחתם לכנותם. והנה פ"ק דצ"ב [י.]. שאל טורנסרופוס הרשע את ר"ע איך מותר לפרנס עניים צוה"ז שקרויים עבדים ולא צנים ומלך שכעס על עבדו ועמד ה' ופרנסו הרי מחייב ראשו למלך והשגב לו ר"ע כתיב הלא פרוס לרעב לחמך ועניים מרודים תביא בית אצתי עניים מרודים תביא בית צוה"ז ואפי' פרוס לרעב לחמך ע"ש. ולי' דהכי

12) תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף י עמוד א

וזה שאלה שאל טורנוסרופוס הרשע את ר"ע: אם אלהיכם אוהב עניים הוא, מפני מה אינו מפרנסם? א"ל: כדי שניצולו אנו בהן מדינה של גיהנם. א"ל: [אדרבה], זו שמחייבתן לגיהנם! אמשול לך משל, למה הדבר דומה? למלך בשר ודם שכעס על עבדו וחבשו בבית האסורין, וצוה עליו שלא להאכילו ושלא להשקותו, והלך אדם אחד והאכילו והשקהו, כששמע המלך לא כועס עליו? ואתם קרוין עבדים, שנאמר: בכי לי בני ישראל עבדים! אמר לו ר"ע: אמשול לך משל, למה הדבר דומה? למלך בשר ודם שכעס על בנו וחבשו בבית האסורין, וצוה עליו שלא להאכילו ושלא להשקותו, והלך אדם אחד והאכילו והשקהו, כששמע המלך לא דורון משגר לו? ואנן קרוין בנים, דכתיב: גבנים אתם לה' אלהיכם. אמר לו: אתם קרוים בנים וקרוין עבדים, בזמן שאתם עושין רצונו של מקום אתם קרוין בנים, ובזמן שאין אתם עושין רצונו של מקום אתם קרוין עבדים, ועכשיו אין אתם עושים רצונו של מקום! אמר לו, הרי הוא אומר: הלא פרוס לרעב לחמך ועניים מרודים תביא בית, אימתי עניים מרודים תביא בית? האידנא, וקאמר: הלא פרוס לרעב לחמך

And this is the question that Turnus Rufus the wicked asked Rabbi Akiva: If your God loves the poor, for what reason does He not support them Himself? Rabbi Akiva said to him: He commands us to sustain the poor, so that through them and the charity we give them we will be saved from the judgment of Gehenna.

Turnus Rufus said to Rabbi Akiva: On the contrary, it is this charity which condemns you, to Gehenna because you give it. Here is a parable. It is comparable to a king who was angry with his slave and put him in prison and ordered that he should not be fed. One person went ahead and fed him and gave him to drink. If the king heard about this, would he not be angry? And you, are called slaves, as it is stated: "For the children of Israel are slaves to Me". If God decreed that a certain person should be impoverished, one who gives him charity defies the will of God.

Rabbi Akiva said to Turnus Rufus: I will illustrate the opposite. It is comparable to a king who was angry with his son and put him in prison and ordered that he should not be fed. One person went ahead and fed him. If the king heard about this once his anger abated, would he not react by sending that person a gift? And we are called sons, as it is written: "You are sons of the Lord your God".

Turnus Rufus said to him: You are called sons and you are called slaves. When you fulfill the will of the Omnipresent, you are called sons; when you do not fulfill the will of the Omnipresent, you are called slaves. And since now you do not fulfill the will of the Omnipresent, the parable that I offered is more apt. Rabbi Akiva said to him: The verse states: "Is it not to share your bread with the hungry, and that you shall bring the poor that are cast out to your house?". When do we bring the poor that are cast out into our houses? Now, when we have to billet the Roman soldiers in our homes; and about that very time, the verse states: "Is it not to share your bread with the hungry?"

רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים', הוציאנו הבורא ית' 'מאבל ליום טוב', לפיכך מוטב להרבות במתנות לאביונים מלהרבות בסעודתו ובשלוח מנות לרעיו, שהם בעיקר להרבות אהבה ואחדות בינינו (ע"ע לעיל פרק ז פסוק ז), אבל מתנות לאביונים היא זכר למהות הנס – להחיות רוח שפלים ולב נדכאים, שהוציאנו מאבל ליו"ט. [והארכנו בדברי הרמב"ם בהקדמה למגילת אסתר אות ג', וכן בפרק ב' פסוק ו עיי"ש].

ואפשר להוסיף טעם לשבח בדברי הרמב"ם שתקנו מצות מתנות לאביונים כנגד מה שכתוב קודם בפסוק 'והחודש אשר נהפך להם... מאבל ליום טוב'. שמייוחדים היו ימי אחשורוש שהיו היהודים שרויים ב'אבל', ופירושו של אבל - שנפלו לייאוש, ל'מרה שחורה', ולדכאון¹² אחר שיצאה עליהם גזרה להשמידם מן העולם. וממדת הבורא ית' של (ישעיה נז, טו) 'להחיות

הרי מבואר דרך ע"י מעשי החסד שהאדם עושה למטה, מתעוררת למעלה את מדת החסד, ומכך מביא ישועות וגאולות למטה. ולפיכך הנס של פורים שבודאי נעשה מגודל מדת החסד ורחמים של הקב"ה, ונבע ממדה המפורשת בדברי הנביא (ישעיה נז, טו) 'כה אמר רם ונשא....להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים', נסבב ונתעורר ע"י מרדכי הצדיק שהצטיין במדה זו של 'להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים', כאשר יתבאר בתוך המגילה [עיין בעיקר בפרק ב' פסוקים ו, וי"א. ובפרק י פסוק ג]. ומפני כך תקנו חכמים במצות היום של פורים: לשלוח מנות איש לרעהו, לסעוד יחד סעודת מרעים ולתת מתנות לאביונים. וכשם שביו"ט של חנוכה תקנו להדליק נרות מפני שנס חנוכה נעשה על ידי נרות, כך תקנו לשלוח מנות איש לרעהו, לאכול סעודת מרעים ולתת מתנות לאביונים, זכר לנס פורים משום שע"י מידות הללו ללכת בדרכי ה' נעשה נס פורים. ויתירה מזאת משמע מדברי הרמב"ם שגם מצות שמחת פורים הוא ענף ממצות 'והלכת בדרכיו' - להתדמות לשכינה, שכתב (מגילה פ"ב הי"ז) בזה"ל: 'מוטב לאדם להרבות במתנות אביונים מלהרבות בסעודתו ובשלוח מנות לרעיו, שאין שם שמחה גדולה ומפוארה אלא לשמח לב עניים ויתומים ואלמנות וגרים, שהמשמח לב האומללים האלו דומה לשכינה שנאמר (ישעיה נז, טו) 'להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים', עכ"ל. ומזה שלא כתב הרמב"ם בהלכות מתנות עניים לשון זה 'שאיין שם שמחה גדולה וכו', אלא בהלכות פורים דייקא, הרי מוכח ששמחה זו נובעת מקיום הדין של 'שמחת פורים' [ימי משתה ושמחה' (פ"ט פסוק כ"ב)] הנובעת ממצות 'והלכת בדרכיו', מפני שזאת היתה סיבת ושורש לנס פורים כמש"כ. ומצות מתנות לאביונים ולהחיות רוח שפלים אינה מצות צדקה כבשאר יו"ט אלא חלק ממצות שמחת פורים. ועיין עוד בפנים פרק ט פסוק כב בד"ה ומתנות לאביונים.

[ה]

"מה טוב שישלח מתנות לאביונים על ידי בניו ובנותיו הקטנים כדי לחנכן במצוות. וזכור אני כשהייתי קטן היה אבי ע"ה משלח על ידי לאיזה עניים, ולא שלח על ידי משרת, כדי לחנך אותי במצוה. והכל בשמחה ובטוב לבב, ובצנעא שלא יבוש העני".

(רבי מאיר ז"ל בן רבי לוי יצחק מברדימשוב ז"ל,
קדושת לוי קדושות לפורים קדושה שניה)

16) Touched By A Story Volume 1

REB YIDDEL AIDELMAN IS NOT THE TYPE OF PERSON who spends his days doing household chores, going to the market or stopping by the bank. Generally the elderly *talmid chacham* spends his days and nights learning and being occupied with various aspects of kindness. His family has long ago shouldered the responsibilities of housework and the errands that need to be done. Some of the children pick up the groceries at the nearby market while others perform the tasks of paying the bills at the local *doar* (post office). But that's what made today's visit to the bank all the more peculiar.

It was Taanis Esther, the thirteenth day of Adar. It is a day when most people spend their time in the supermarket making last-minute preparations for *mishloach mannos*. But today Reb Yiddel was, uncharacteristically, in the bank. Those who recognized him wondered at this sight, but said nothing. Finally one of his friends,

Reb Leibel Ostrovitz, came up to him and asked him why he was, of all places, in the bank on, of all days, Taanis Esther.

"Tomorrow, as you know, is Purim and one of the mitzvos of Purim is that of *matanos l'evyonim*, distributing funds to the needy. I figured that one way I could beautify the mitzvah would be to give out fresh, crisp *shekalim* instead of the crumpled, creased bills that I had in my pocket."

Reb Leibel smiled and walked away. He could not help but marvel at the unusual consideration, sensitivity and love that his friend Reb Yiddel displayed for the mitzvah of *matanos l'evyonim* and for the poor unfortunates who would be receiving the money.